Svenska, åk 6 till 9
Cirka 40 minuter

Endast tomten är vaken.

Eller?

Viktor Rydberg skrev dikten *Tomten* till julen 1881. Där sover hela gården, utom tomten. Men stämmer det?

Jenny Nyström, julkort från omkring 1900.

Namn _____ Klass _____

Steg 1 Lyssna på dikten

Helklass, sedan enskilt, 10 min

Lyssna när läraren läser dikten högt. Följ med i dikten på sidan 3.

a Vem vaknar, fast hela gården ska sova? **Ringa in.**

Korna | Pålle | Karo | Tuppen

b Vad gör han när tomten kommer?

_____

 Fri att använda, dela och anpassa i undervisning. CC BY-NC-SA 4.0.

Steg 2 **Läs själv** Enskilt, 12 min

Läs dikten på sidan 3 en gång till, i din egen takt. Gör sedan uppgifterna a, b och c.

a Tomtens väg genom natten

Vart går tomten först, och vart går han sist? **Skriv** 1 till 6 i rutorna.

- ☐ Barnens kammare
- ☐ Stallet
- ☐ Ladans loft
- ☐ Ladgårdsdörren
- ☐ Hundboden
- ☐ Hönsen

b Vad betyder orden?

Dra ett streck från ordet till det som ordet betyder.

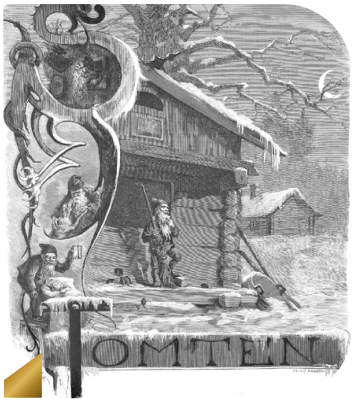
hätta	○	○ hundkoja
plägar	○	○ förrådshus för mat
visthus	○	○ söta
töm	○	○ luva
hundbot	○	○ tygel
näpna	○	○ brukar

c Sant eller falskt?

Vad står det i dikten? **Ringa in** Sant eller Falskt.

Dikten utspelar sig en kall vinternatt.	Sant	Falskt
Korna drömmer om sommaren.	Sant	Falskt
Svalan sover i sitt bo på loftet.	Sant	Falskt
Tomten tycker om att se barnen sova.	Sant	Falskt

 Fri att använda, dela och anpassa i undervisning. CC BY-NC-SA 4.0.

Dikten

Tomten

Viktor Rydberg. Dikten trycktes första gången i Ny Illustrerad Tidning i december 1881, med Jenny Nyströms bild.

1 Midvinternattens köld är hård,
stjärnorna gnistra och glimma.
Alla sova i enslig gård
djupt under midnattstimma.
Månen vandrar sin tysta ban,
snön lyser vit på fur och gran,
snön lyser vit på taken.
Endast tomten är vaken.

2 Står där så grå vid ladgårdsdörr,
grå mot den vita driva,
tittar, som många vintrar förr,
upp emot månens skiva,
tittar mot skogen, där gran och fur
drar kring gården sin dunkla mur,
grubblar, fast ej det lär båta,
över en underlig gåta.

3 För sin hand genom skägg och hår,
skakar huvud och hätta —
»nej, den gåtan är alltför svår,
nej, jag gissar ej detta» —
slår, som han plägar, inom kort
slika spörjande tankar bort,
går att ordna och pyssla,
går att sköta sin syssla.

4 Går till visthus och redskapshus,
känner på alla låsen —
korna drömma vid månens ljus
sommardrömmar i båsen;
glömsk av sele och pisk och töm
Pålle i stallet har ock en dröm:
krubban han lutar över
fylls av doftande klöver; —

5 Går till stängslet för lamm och får,
ser, hur de sova där inne;
går till hönsen, där tuppen står
stolt på sin högsta pinne;
Karo i hundbots halm mår gott,
vaknar och viftar svansen smått,
Karo sin tomte känner,
de äro gode vänner.

6 Tomten smyger sig sist att se
husbondfolket det kära,
länge och väl han märkt, att de
hålla hans flit i ära;
barnens kammar han sen på tå
nalkas att se de söta små,
ingen må det förtycka:
det är hans största lycka.

7 Så har han sett dem, far och son,
ren genom många leder
slumra som barn; men varifrån
kommo de väl hit neder?
Släkte följde på släkte snart,
blomstrade, åldrades, gick — men vart?
Gåtan, som icke låter
gissa sig, kom så åter!

8 Tomten vandrar till ladans loft:
där har han bo och fäste
högt på skullen i höets doft,
nära vid svalans näste;
nu är väl svalans boning tom,
men till våren med blad och blom
kommer hon nog tillbaka,
följd av sin näpna maka.

9 Då har hon alltid att kvittra om
månget ett färdeminne,
intet likväl om gåtan, som
rör sig i tomtens sinne.
Genom en springa i ladans vägg
lyser månen på gubbens skägg,
strimman på skägget blänker,
tomten grubblar och tänker.

10 Tyst är skogen och nejden all,
livet där ute är fruset,
blott från fjärran av forsens fall
höres helt sakta bruset.
Tomten lyssnar och, halvt i dröm,
tycker sig höra tidens ström,
undrar, varthän den skall fara,
undrar, var källan må vara.

11 Midvinternattens köld är hård,
stjärnorna gnistra och glimma.
Alla sova i enslig gård
gott intill morgontimma.
Månen sänker sin tysta ban,
snön lyser vit på fur och gran,
snön lyser vit på taken.
Endast tomten är vaken.

Svåra ord

ladgård ladugård, där djuren bor
förtycka ta illa upp
nejden trakten
båta hjälpa, vara till nytta
leder generationer
varthän vart
spörjande frågande
skullen loftet i ladan
kammar sovrum

Fri att använda, dela och anpassa i undervisning. CC BY-NC-SA 4.0.

Steg 3 Skriv som Karo

Enskilt, 18 min

I dikten berättar någon **om** tomten och djuren. Nu ska du vara Karo och berätta själv. Skriv *jag*, som om du var hunden.

Så står det i dikten	Så kan Karo berätta
Karo i hundbots halm mår gott, *vaknar och viftar svansen smått.*	Jag ligger varmt i halmen i min hundbod. Jag vaknar och viftar lite på svansen, för jag vet vem det är.

Skriv din berättelse i tre delar. Börja på den gråa texten.

1 När jag sover

Var ligger du? Hur känns natten?

Det är natt och jag ligger ...

2 När tomten kommer

Vad hör du? Vad gör du? Vad gör tomten?

Då hör jag ...

3 När tomten går

Vad tänker du om tomten när han går vidare?

När tomten har gått ...

Läs gärna din berättelse för en kamrat. Vad vet Karo om natten som tomten inte vet?

 Fri att använda, dela och anpassa i undervisning. CC BY-NC-SA 4.0.